

УДК 614.88–083.98:614.23

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА “МЕДИЦИНА КАТАСТРОФ” У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ

I. В. Кочін¹, О. М. Акулова¹, П. І. Сидоренко²

¹Державний заклад “Запорізька медична академія післядипломної освіти
МОЗ України”, ²Кіровоградський базовий медичний коледж імені Є. Й. Мухіна

KEY QUESTIONS OF THE TEACHING THE DISCIPLINE “DISASTER MEDICINE” IN THE SYSTEM OF POST-GRADUATE EDUCATION OF DOCTORS

I. V. Kochin¹, O. M. Akulova¹, P. I. Sydorenko²

¹State Institution “Zaporizhian Medical Academy of Post-Graduate Education
of MPH of Ukraine”, ²Kirovohrad Base Medical College by Ye. Y. Mukhin

Обґрунтовані пріоритетні цільові контингенти навчання, програма предмета “Медицина катастроф” у системі післядипломної підготовки лікарів у контексті реформування галузі охорони здоров’я України та потреб Державної служби медицини катастроф України.

There were analyzed the priority purpose-oriented area of training of the discipline «Disaster Medicine» in the post-graduate medical education in the context of health reform of Ukraine and the needs of the Government Disaster Medicine Service.

Вступ. Останні десятиліття характеризуються збільшенням в усьому світі, в тому числі й в Україні, кількості техногенних, природних та соціально-політичних надзвичайних ситуацій (НС). Складна обстановка, що виникає в районах НС, вимагає організації цілеспрямованих, грамотних і оперативних заходів щодо медико-санітарного обслуговування постраждалого населення. Ефективне рішення завдань, що виникають при ліквідації медико-санітарних наслідків НС, можливо тільки при стратегічному плануванні розвитку системи екстреної медичної допомоги (ЕМД), сучасному, відповідному вимогам суспільства, рівню її організації. Особливо гострим розв’язання цих проблем постає в умовах реорганізації і розвитку галузі охорони здоров’я України та формування кваліфікованого кадрового потенціалу, спроможного вирішувати поставлені завдання, що, у свою чергу, потребує реорганізації освітніх моделей та запровадження нових інформаційних технологій у підготовці та перепідготовці спеціалістів, а також реформування післядипломної медичної освіти.

Проблеми реформування післядипломної медичної освіти та шляхи їх вирішення законодавчо регла-

ментовані [6, 7, 8, 11], широко висвітлені у науково-методичній літературі [1, 4, 12], однак якісна підготовка медичних працівників Державної служби медицини катастроф (ДСМК) України, як провідних виконавців надання ЕМД постраждалим при НС, є однією з важливих складових у реформі та розбудові вітчизняної медицини, яка потребує якісно нових підходів до організації й здійснення освітнього процесу на кафедрах медицини катастроф (МК) вищих навчальних закладах (ВНЗ) післядипломної підготовки лікарів.

Основна частина. На основі системного підходу з використанням методів структурно-логічного аналізу, аналогії та порівнювання, інформаційно-аналітичного методу проаналізовано: законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері освіти; законодавчу та нормативно-правову базу діяльності ДСМК як особливого виду державної аварійно-рятувальної служби України за період 2001–2012 рр.; багаторічний досвід професорсько-викладацького складу кафедри цивільного захисту та медицини катастроф (ЦЗ та МК) Державного закладу “Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України” (ДЗ

© I. В. Кочін, О. М. Акулова, П. І. Сидоренко

“ЗМАПО МОЗ України”) з питань кадрового забезпечення та підготовки лікарів з організації надання ЕМД при НС.

Важливою умовою розвитку та вдосконалення галузі охорони здоров'я України є забезпечення його фахівцями, професійно спроможними до рішення нових завдань щодо охорони здоров'я громадян України як у повсякденній життєдіяльності, так і при НС. Стратегія готовності і своєчасного чіткого виконання екстрених медичних та медико-санітарних заходів при НС повинна забезпечуватися оптимальною організацією додипломної та післядипломної підготовки лікарів. Післядипломна підготовка лікарів з питань ЕМД та МК при НС здійснюється на кафедрах МК ВНЗ. Стратегічний напрям організаційно-кадрового розвитку державної системи надання ЕМД визначено законодавчо [5, 10]. Згідно з цими законодавчими актами суб'єктами навчання з предметної галузі “Медицина катастроф” є медичні працівники будь-якого фаху, які повинні організувати та надавати постраждалому населенню ЕМД при НС. На нашу думку, основними контингентами навчання насамперед повинні бути лікарі служби швидкої медичної допомоги, як основного оперативного підрозділу ДСМК України, та лікарі первинної ланки медико-санітарної допомоги (лікарі сімейної практики). Оптимальним варіантом надання ЕМД у перші години виникнення НС слід вважати можливість залучення саме лікарів первинної ланки медико-санітарної допомоги, спроможних надавати ЕМД різним категоріям населення (діти, дорослі, особи похилого віку) із різноманітними ураженнями. Лікарі сімейної практики повинні бути пріоритетними цільовими контингентами навчання на кафедрах МК, виходячи також з потреб сучасного реформування галузі охорони здоров'я України на засадах сімейної медицини та виконання державного замовлення із забезпеченням активної кадрової політики у цьому напрямку. Однак, враховуючи негативні тенденції до зростання всіх видів НС, тяжкі медико-санітарні їх наслідки, ми вважаємо, що для сучасного суспільства України є нагальною потребою запровадження окремої лікарської спеціальності “лікар медицини невідкладних станів та медицини катастроф”. Постановою КМ України “Про затвердження Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги на період до 2010 року” № 1290 від 05 листопада 2007 р., п. 9.2 [9] передбачалось запровадження цього нового фаху, але цього не сталося. Доповнення номенклатури лікарських спеціальностей новим фахом “лікар медицини невідкладних станів та медици-

ни катастроф” задовольнить потреби суспільства та ДСМК України у цих фахівцях та створить пріоритетні цільові контингенти навчання на кафедрах МК. Наявність специфічних контингентів навчання також змістовно визначить коло питань з предмета “Медицина катастроф”, тому що професійні обов'язки лікарів медицини невідкладних станів та медицини катастроф набагато ширші та специфічніші, ніж у лікарів екстреної і невідкладної медичної допомоги або лікарів сімейної практики, тому й викладання предмета “Медицина катастроф” на кафедрах МК не повинно дублювати викладання предмета “Екстрена і невідкладна медична допомога” на кафедрах медицини невідкладних станів ВНЗ. Вищеперелічені обставини визначають необхідність обов'язкового включення наступних питань до програми викладання предмета “Медицина катастроф”:

1. Правові та законодавчі основи роботи медичних формувань в осередках НС.
2. Законодавчі, організаційні, матеріально-технічні та поточні основи охорони праці медичних працівників ДСМК в осередках НС.
3. Планування фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення ЕМД у різні фази НС.
4. Організаційно-управлінська діяльність лікаря при НС. Ще М. І. Пирогов визначив та обґрунтував вирішальне значення організаційної діяльності лікарського складу: “Если врач не предложит себе главной целью, прежде всего, действовать административно, а потом уже врачебно, то он совсем растеряется, и ни голова его, ни руки не окажут помощи”.
5. Специфіка лікувально-евакуаційного забезпечення при сучасних видах НС, у тому числі терористичних актах, масових скупченнях людей, соціально-політичних акціях тощо.
6. Роль та місце служби крові, специфіка трансфузійних заходів при НС.
7. Сучасні дезінфекційні заходи та особливості їх проведення при НС.
8. Медична документація ДСМК.
9. Формування професійної компетенції лікаря ДСМК за рахунок збільшення годин практичних занять та ретельного відпрацювання практичних навичок надання різних видів ЕМД, тому що на перший план у сучасній системі післядипломної підготовки набуває пріоритету категорія “здатності до дії” як уміння використовувати знання у практичній діяльності [1, 6]. У медицині катастроф компетентність характеризує здатність медичних працівників якісно та своєчасно реалізовувати свій професійний потенціал щодо організації та надання ЕМД в умовах НС

техногенного, природного та соціально - політичного характеру [3,13,14].

Вказані актуальні питання повинні бути в об'язковому порядку включені до сучасної програми навчальної дисципліни "Медицина катастроф". На сучасному етапі освітня діяльність кафедр МК ВНЗ базується на дещо застарілій уніфікованій програмі післядипломного навчання лікарів (провізорів), яка не відповідає потребам практичної охорони здоров'я. Роботу зі створення нової навчальної програми потрібно розпочати негайно, проводити планомірно, вивірено та обґрунтовано.

Таким чином, концептуальним підходом до реалізації цілей післядипломного навчання на кафедрах МК ВНЗ з предмета "Медицина катастроф" є досягнення кінцевої мети – підготовки компетентних кваліфікованих лікарів, спроможних до організації та надання ЕМД при НС.

Висновки: 1. Негативні тенденції до зростання кількості всіх видів надзвичайних ситуацій, тяжкі медико-санітарні їх наслідки вимагають істотних змін у завданнях та функціях післядипломного навчання лікарів з навчальної дисципліни "Медицина катастроф".

Література

1. Вороненко Ю. В. Стан медичної освіти – очевидності глибокого реформування й неочевидність шляхів вирішення проблем / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Медична освіта. – 2010. – № 2. – С. 63–65.
2. Концепція розвитку Запорізької медичної академії післядипломної освіти (інтеграція у світовий медичний освітній простір). – Запоріжжя, 2007. – 100 с.
3. Кочін І. В. Медицина катастроф : виробниче видання / І. В. Кочін, Г. О. Черняков, П. І. Сидоренко ; за ред. І. В. Кочіна. – К. : Здоров'я, 2008. – 724 с.
4. Левківський К. М. Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні / К. М. Левківський. – К. : Парлам. вид-во, 2004. – 184 с.
5. Про затвердження Положення про Державну службу медицини катастроф : Постанова Кабінету Міністрів України № 827 від 11.07.2001 р.
6. Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України : Указ Президента України № 199 від 17.02.2004 р.
7. Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої медичної та фармацевтичної освіти : наказ МОЗ України № 148 від 22.03.2004 р.
8. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти України : Указ Президента України № 1013 від 04.07.2005 р.

2. Законодавче запровадження окремої лікарської спеціальності "лікар медицини невідкладних станів та медицини катастроф" є потребою суспільства та особливої медичної аварійно-рятувальної служби Державної служби медицини катастроф України.

3. Навчальна програма дисципліни "Медицина катастроф" повинна містити актуальні питання з організації діяльності Державної служби медицини катастроф України та надання екстреної медичної допомоги з акцентом на відпрацювання практичних навичок лікарів.

4. Розробку навчальної програми дисципліни "Медицина катастроф" потрібно розпочати негайно, створивши для цього координаційну робочу групу із провідних викладачів вищих навчальних закладів та з наступним затвердженням її МОЗ України.

Перспективи подальшого розвитку. Підготовка лікарів з навчальної дисципліни "Медицина катастроф" потребує подальшого розвитку в науковій, юридично-правовій та нормативній сфері реформування галузі охорони здоров'я України, реформування післядипломної медичної освіти України, відповідно до практичних потреб суспільства і Державної служби медицини катастроф України.

9. Про затвердження Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги на період до 2010 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 1290 від 05.11.2007 р.

10. Про удосконалення підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників з надання екстреної та невідкладної медичної допомоги : наказ МОЗ України № 283 від 28.04.2009 р.

11. Про затвердження Змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах : наказ МОЗ України № 484 від 07.07.2009 р.

12. Сучасний стан кадрової політики у галузі охорони здоров'я / З. М. Митник, М. В. Банчук, І. І. Феценко [та ін.] // Медична освіта. – 2010. – № 2. – С. 7–10.

13. Шляхи удосконалення якості освіти лікарів України у контексті Болонського процесу (Повідомлення I) / І. В. Кочін, О. М. Акулова, О. О. Гайволя [та ін.] // Запорізький медичний журнал. – 2009. – Т. 11, № 3. – С. 141–144.

14. Шляхи удосконалення якості підготовки лікарів України на кафедрі цивільного захисту та медицини катастроф у контексті Болонського процесу (Повідомлення II) / І. В. Кочін, О. М. Акулова, О. О. Гайволя [та ін.] // Запорізький медичний журнал. – 2009. – Т. 11, № 4. – С. 132–135.